

PALAU DEL MARQUÈS D'ALFARRÀS

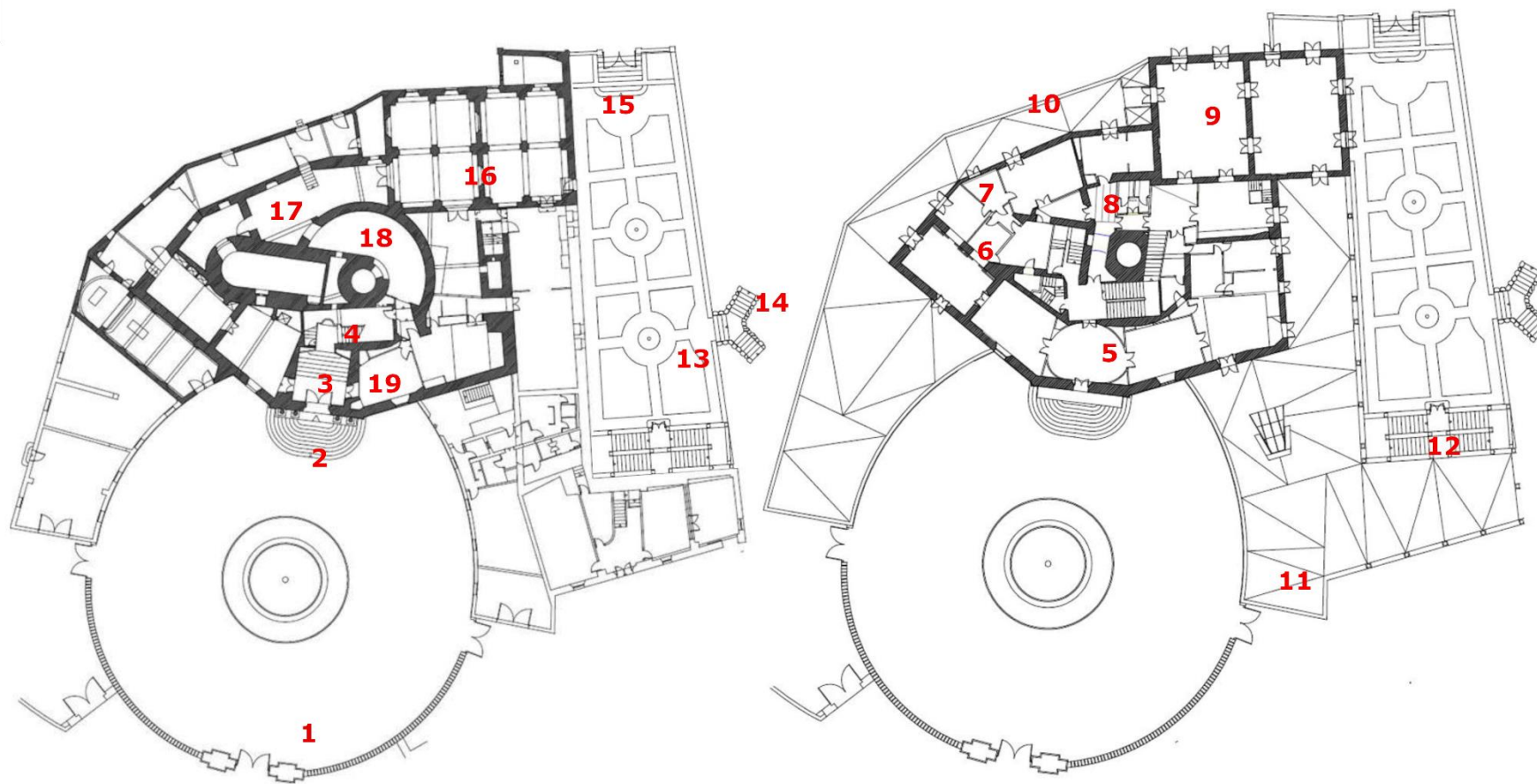

DOSSIER FORMATIU
STERNALIA PRODUCTIONS

CONTINGUTS

MAPA DE RUTA.....	2
LLEGENDA DE LA RUTA	3
INTRODUCCIÓ I CONTEXT HISTÒRIC:.....	4
EDIFICI	6
ARBRE GENEALÒGIC DE LA PROPIETAT DEL PALAU	27
RESUM DELS PRINCIPALS COGNOMS DE LA FAMÍLIA.....	34
ESTILS ARTÍSTICS AL PALAU DEL MARQUÈS D'ALFARRÀS	36
PASSAT AGRÍCOLA, però sense ser cap gran explotació.....	40
INFORMACIÓ SOBRE PARCS I JARDINS	43

MAPA DE RUTA

PLANTA BAIXA

PRIMERA PLANTA

LLEGENDA DE LA RUTA

1. Entrada al Jardí circular: Fem l'ingrés a l'1. Lloc per passar llista i deixar entrar només a qui ha reservat. Així evitem crear taps i facilitar l'accés a qui només ve al jardí.
2. Jardí circular: Inici de la visita. Benvinguda i breu introducció general.
3. Entrada al palau.
4. Pugem per l'escala d'honor.
5. Anem al menjador ovalat, des d'on veiem la tortugada i expliquem les obres de Narcisa Sarriera.
6. Sala verda per veure les diferents capes de papers pintats.
7. Anem al bany, on en el seu moment hi havia una banyera de marbre.
8. Creuant pel distribuïdor triangular anem al passadís amb cartró blau.
9. Entrem a les sales nobles, també anomenades sala dels jaspis i del perfum.
10. Sortim a la terrassa, mirant cap el laberint.
11. Sortim a la terrassa a la part del mirador.
12. Baixem per l'escala imperial.
13. Veiem la porta dels lleons.
14. Jardí dels Boixos.
15. Jardí domèstic.
16. Passem per la sala del carbó.
17. Sala de l'Arc.
18. Galeria circular.
19. Sala Xinesa.

INTRODUCCIÓ I CONTEXT HISTÒRIC:

Actualment tenim un palau noble, conegut com el Palau del Marquès d'Alfarràs o Palau Desvalls, però gairebé tot el que podem veure des de l'exterior són ampliacions i reformes produïdes entre els segles XVIII i XIX, a més de l'obra de consolidació que s'ha fet el 2023 per tal de garantir la conservació de l'edifici i que sigui visitable actualment.

En el següent plànol es pot observar el procés d'ampliació del Palau, des d'una torre de vigia al segle XI, fins a un palau noble a finals del XIX.

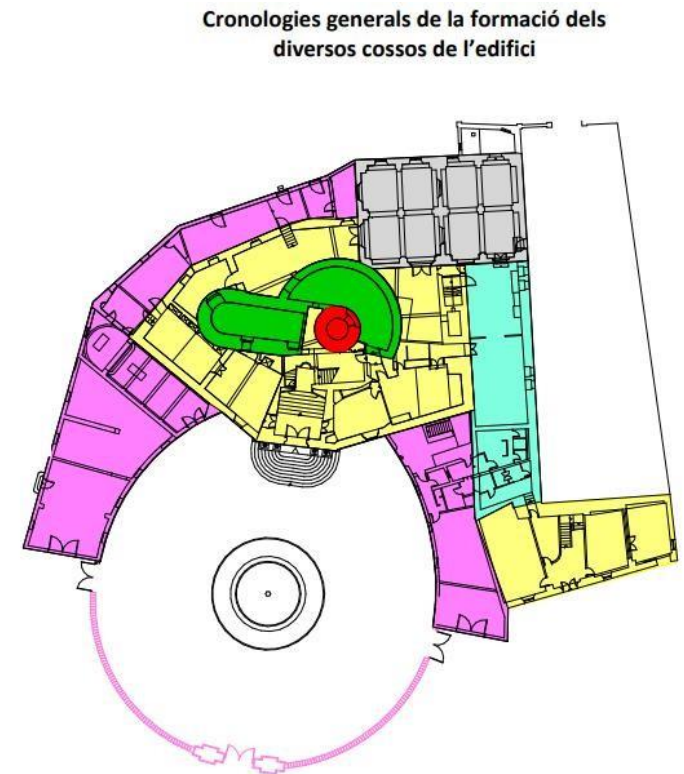
Podem fer un breu esquema de l'edifici. Primerament, tenim una torre de pedra massissa del s. XI, que serà ampliada amb una galeria circular i una sala absidal, transformant-la en una masia fortificada que tindrà vinyes i ametllers entre altres produccions.

A finals de l'edat mitjana s'ampliarà encara més l'edifici, però gran part de l'espai quedarà molt malmès al 1714, durant el setge de Barcelona.

L'edifici serà reformat i ampliat al llarg del segle XVIII. Destacant la creació del jardí del laberint per Joan Anton Desvalls a finals del segle XVIII.

Finalment, entre el 1845 i 47 i el 1860, es faran les últimes ampliacions, les dues ales laterals i la creació de les sales nobles al segon pis.

A finals dels anys 60 del segle XX el Palau i el jardí passarà a mans de l'ajuntament i una part del Palau es farà servir per Parcs i Jardins i l'escola taller. Després el Palau també viurà un parell d'intervencions arqueològiques, i, finalment, **les intervencions de consolidació estructural, que són les que donen peu a poder fer ara les visites guiades. Perquè us feu una idea, aquí tenim una imatge de com estava el Palau abans de les obres de consolidació estructural de l'edifici que es va**

Cronologies generals de la formació dels diversos cossos de l'edifici

fer gràcies a l'Institut Municipal de Parcs i Jardins de Barcelona. Recordeu, no és una restauració, sinó una consolidació estructural. Veureu un Palau buit i consolidat, que no restaurat.

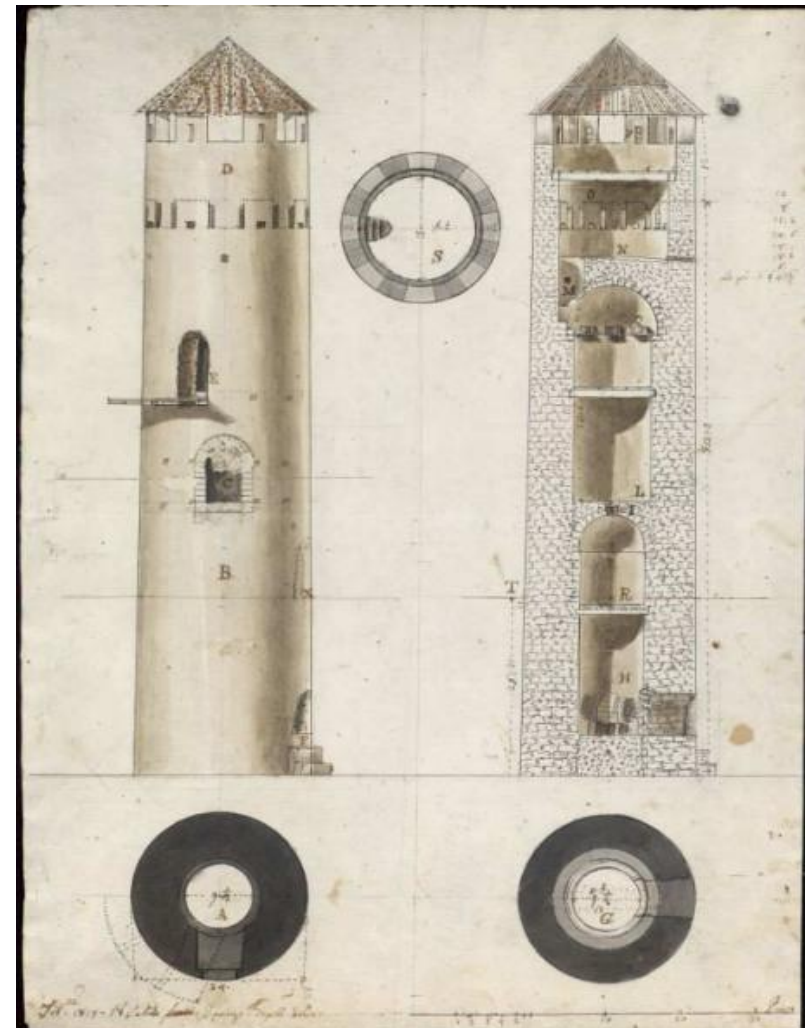

EDIFICI

PUNT 2 FAÇANA: PRIMERA CONSTRUCCIÓ, TORRE SOBIRANA

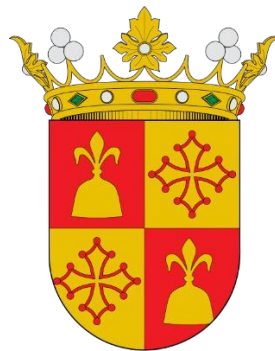
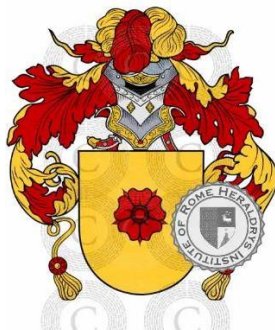
Per entendre els inicis d'aquest edifici ens hem de remuntar al segle XI, moment en que es construeix la primera part de l'edifici: la Torre Sobirana, representada en aquest plànol de 1819 fet per l'arquitecte Domenico Bagutti -imatge de la dreta-. Aquesta seria una torre que no seria propietat del comte, sinó de senyors feudals. Tindre aquesta torre era símbol del poder del senyor feudal davant el comtat. Al plànol podem veure els merlets del S.XIX que es van afegir i, una mica més baix, els merlets originals del segle XI.

A la façana tenim un rellotge que l'original era del S.XIX i un escut del marquesat d'Alfarràs. L'arbre genealògic és tan llarg com llarga és la història del Palau. Veurem 4 cognoms: primer Vallseca, després Roger, després Llupià i, per últim, Desvalls. Però tot i que el cognom vagi canviant, els amos de l'espai han estat de la mateixa família des de l'Edat Mitjana fins ara, sovint mantenint-se a través de la línia materna (justament d'aquí el canvi de cognoms).

Escut d'armes: és un escut quarterat on apareixen 4 escuts. La rosa de gules -a dalt a l'esquerra- representa a la família Desvalls. Les creus i els monts flordelísat representen la família Llupià. Els Roger estan representats amb 3 peixos i els tres *xebrons* representen la família Vallseca.

PUNT 3 – ENTRADA: A l'entrar es veu la sala de recepció, on en algun moment una escultura presidia la rebuda. Ara el que veiem és un espai que ens deixa entreveure la torre del segle XI. Aquesta entrada al palau no sempre ha estat així. Es va crear al 1825/1827 gràcies a Narcisa Sarriera, marquesa d'Alfarràs, qui va fer una important reforma de tota la façana del Palau. Abans la porta d'accés principal estava al lateral dret (per on la sala xinesa).

Entrem a la sala xinesa i expliquem les decoracions.

Veiem també a l'esquerra la sala de la columna, podeu endevinar perquè l'anomenem així. Aquí tenim les escales de l'entresol que va fer en Joan Anton Desvalls (el seu avi) i que ara està molt desaparegut i no es pot visitar. **Malauradament s'ha perdut molta decoració, veurem el Palau quasi buit per dins, però per fortuna amb les intervencions de consolidació estructural hem pogut salvar algunes de les decoracions que sí podrem veure com aquestes xineries.**

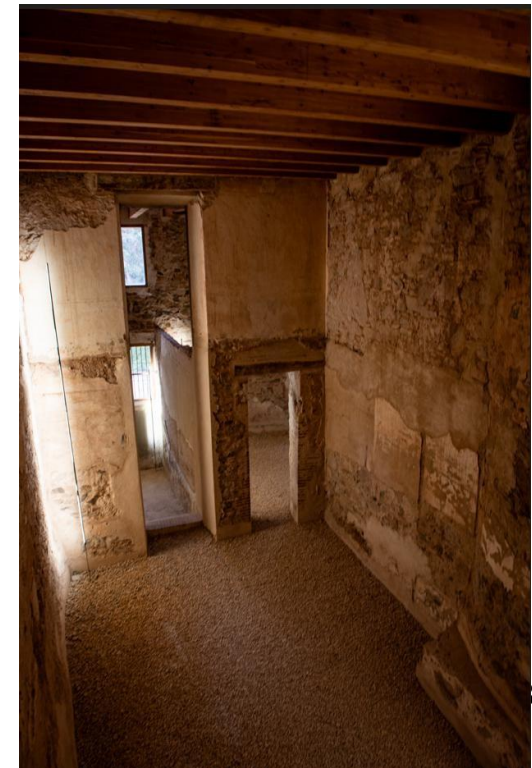
NO S'EXPLICA DURANT LA VISITA GUIADA, PERÒ NO ESBORREM LA INFORMACIÓ PER NO PERDRE-LA: ENTRESOL: Pujada a l'entresol per veure la capella des de la rosassa. Aquest accés permet accedir a la capella des d'una posició més segura per les peces patrimonials que es guarden a la capella. A més, permet veure la capella des d'una perspectiva d'on tenim una fotografia d'arxiu, millorant la qualitat educativa de la visita.

Des de la recepció es veu a l'esquerra l'escala a l'entresol, a la dreta l'escala d'honor, i al mig, darrere d'on hauria d'haver estat l'escultura de rebuda, es veu com una finestreta que ens deixa entreveure la torre original del segle XI. L'entresol no existia fins 1790, quan Joan Anton Desvalls i d'Ardena, marquès de Llupià i marquès consort d'Alfarràs, va decidir crear entre la planta baixa i la primera planta un entresol que només existiria en una part de l'edifici.

Aquest entresol el va fer construir en Joan Anton Desvalls al 1790. Es va obrir per donar accés a la rosassa de la nova capella que construiria el seu net, en Joaquim Desvalls, qui a més la volia construïda al costat d'una cotxera nova (que seria l'espai que hi ha a la banda esquerra de la capella). També hem trobat documentació on a l'entresol es volien fer unes habitacions i unes oficines de cuina.

No sabem on estava cada cosa ni com eren, però sí podem veure com on avui tenim aquí una barana per no caure, abans hi havia un terra que ampliava l'entresol fins on es veu la sala blava de la planta baixa. Amb el temps, el terra s'ha enfonsat i l'únic que ha sobreviscut de l'entresol és la sala entre l'escala i la capella.

CAPELLA: La Capella va ser construïda entre el

1845-47 durant l'ampliació de Joaquim Desvalls. A dia d'avui encara no s'ha restaurat i s'està utilitzant com a magatzem, però es pot apreciar com seria antigament en aquesta imatge de vora els 1920.

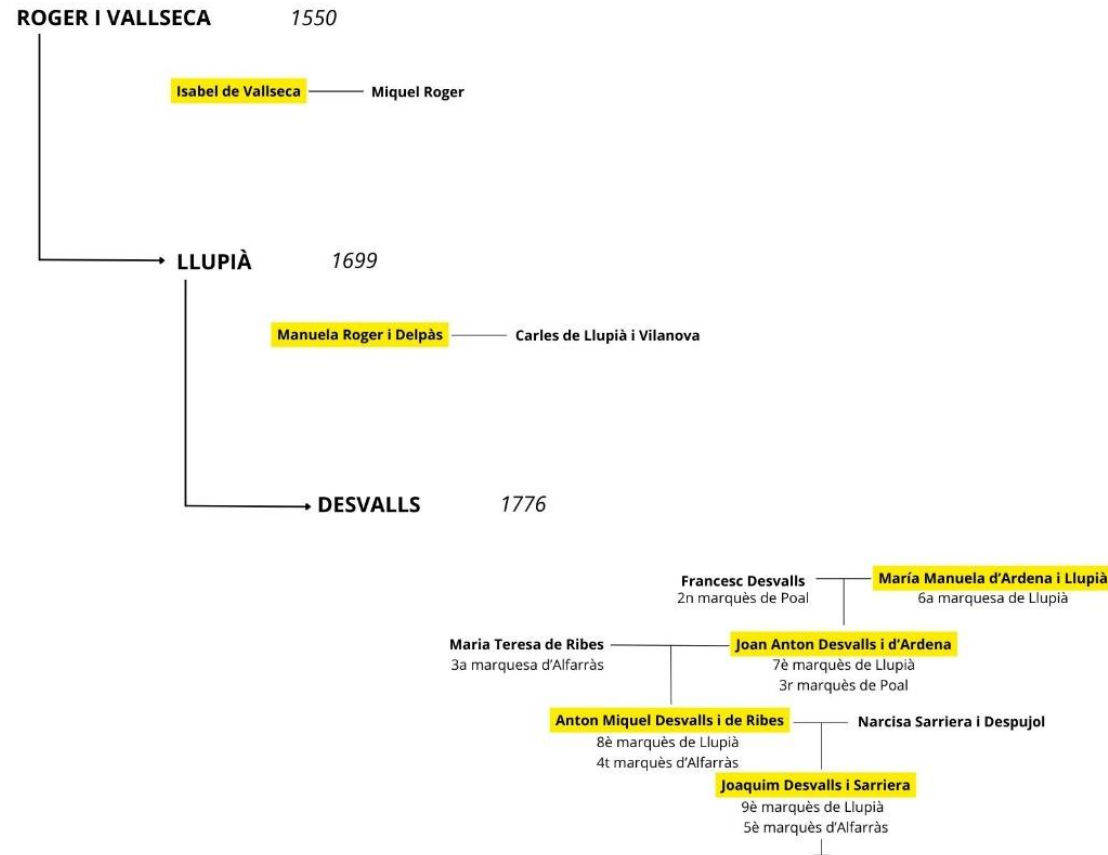

Sobre la porta d'accés des del pati, hi ha la rosassa circular amb vitralls de colors i traseria ogival feta de ferro colat. Es repeteix el motiu de la rosa de gules, heràldica de la família Desvalls, per tota la rosassa. Al centre, les inicials d'Ave Maria.

PUNT 4 – ESCALA D'HONOR: pugem per l'escala d'honor.

Continuarem la visita pujant a la planta noble per l'escala d'honor. A meitat escala, aquesta es divideix en dos carrils. A la visita el recorregut continua seguint per l'esquerra, veient des del final de l'escala en el sostre una lluernia. Aquesta lluernia ja hi era abans de la restauració del 2024. Probablement fos creada a partir de les obres de Narcissa Sarriera al segle XIX, però no està documentat.

PUNT 5 – MENJADOR OVALAT: MÉS ENDAVANT EN AQUEST DOSSIER DESGLOSEM TOTA LA CRONOLOGIA DE PROPIETAT DE L'ESPAI AIXÍ COM TOT L'ARBRE GENEALÒGIC.

Entrem al menjador ovalat, que no va existir fins les famoses obres de Narcisa Sarriera, marquesa d'Alfarràs. Qui va reestructurar tota la façana. Va crear a més a més una tortugada (aquesta font per ficar tortugues) que es podria observar des del seu nou menjador. Però qui és Narcisa Sarriera?

Anem a parlar una mica del curiós arbre genealògic.

El primer nom que coneixem, com sabeu, és el de Guillemona de Torroella al 1277. Sabem que l'edifici va anar passant de mans fins que l'agafa el primer Vallseca, Jaume de Vallseca (100 anys més tard, al 1377). Jaume de Vallseca era un jurista de Barcelona que va ser nomenat cavaller (al 1399) pel rei Martí l'Humà. És a dir, eren una família noble i poderosa.

De pares a fills, de pares a fills, arribem (al 1550 amb) Isabel de Vallseca y Soler, i sabeu que el cognom es perd si l'hereva és una dona, així que al S.XVI Isabel de Vallseca es casà amb Miquel Joan de Roger i de Vilana. Als Roger hi havia cavallers, tenien el vescomte de Cabrera, tenien càrrecs de l'Administració. Els Roger també eren de bona família i tots els fills que hereten per sa mare la Torre, ja son Roger i Vallseca. Canvia el nom, però continua sent la mateixa família, i segueixen heretant de pares a fills, hi ha un moment que perden la Torre, però la tornen a recuperar fins que, per herència materna el cognom torna a canviar.

De Roger a Llupià. Quan Manuela Roger es casà amb Carles Llupià i es pujà tot molt de categoria. Els Llupià ja eren importants des del segle XI. A la seva família va haver-hi senyors, barons, vescomtes, consellers i ambaixadors de reis. Àngel Carles de Llupià i de Roger es va convertir (per Felip IV) en el primer Marquès de Llupià. L'última dels Llupià en tindre la Torre: Maria Manuela d'Ardena i de Llupià, quan hereta això, es casa amb el marquès del Poal Francesc Desvalls i el nom es perd, que no el títol. El fill d'ells serà el gran i fonamental Joan Antoni Desvalls i d'Ardena, 7è marquès de Llupià, 3er marquès de Poal i, casat amb Maria Teresa Ribas, marquès consort d'Alfarràs.

D'aquí rep el nom el Palau com Palau del Marquès d'Alfarràs o Palau Desvalls.

Però no hem arribat a Narcisa? Qui és Narcisa Sarriera, qui ens ha fet tota aquesta estructura de la façana i aquesta tortugada?

Joan Antoni i Maria Teresa tingueren al seu fill anomenat Anton Miquel Desvalls, qui es casà amb Narcisa. Anton Miquel va tindre molta mala sort. Va morir el seu pare (1820), a l'any següent el van nomenar regidor de Barcelona, i aquell mateix any (1821) Barcelona va patir una epidèmia de febre groga i als pocs mesos va morir ell. Narcisa i el seu fill Joaquim van fugir de Barcelona per fugir de l'epidèmia.

També es van quedar exiliats a França per motius polítics, eren absolutistes durant el Trienni Liberal, així que només van tornar quan va tornar a Espanya el rei Ferran VII (1823- 100.000 fills de Sant Lluís).

Quan Narcisa tornà, començà a fer la seva gran renovació. Com us deia, reestructura tota la façana i l'entrada. El canvi va ser tan gran, que com no podia acollir una

visita del rei Ferran VII a veure el nou espai.

MÉS INFORMACIÓ SOBRE ELS DESVALLS PER SABER-NE MÉS:

La Família Desvalls és una important nissaga noble originada en època medieval. Els Desvalls van arribar a ser senyors jurisdiccionals o tenir importants patrimonis a Alfarràs, Almenar, Cubelles, Ivars de Noguera, Mollerussa, el Poal, Baells o Tamarit de Llitera.

Antoni Desvalls i de Vergós primer marquès del Poal participa activament en la guerra de Successió espanyola en el bàndol austríac. Participa en la defensa de Barcelona de 1714. Escapa pel port d'Arenys de Mar cap a Àustria, on residirà a Viena. Un cop allà estarà actiu en l'àmbit polític i militar com en la defensa contra la 3a invasió turca. Després de l'acord de la quàdruple aliança, a través del qual l'emperador austríac renuncia al tron espanyol, Antoni quedarà apartat dels cercles imperials fins a la seva mort en 1724.

Francesc Desvalls i Alegre: nascut el 1700, emigra amb el seu pare a Viena després de la guerra. També participarà en la guerra contra els turcs i retorna a Catalunya després de l'indult i recuperació de bens concedit per Felip V. Es casa amb Manuela Ardena Cartellà, marquesa de Llupià, qui aporta la Torre Subirana a la família. Disputa sobre la seva mort 1732 o 1774 depenent de diferents fonts.

Manuel Desvalls i Alegre: 3r comte de Poal, després del seu tiet Manuel Desvalls i de Vergós. Va ser patge de l'arxiduchessa Magdalena, governadora de Flandes. Estudia dret a la Universitat de Leiden. L'arxiduchessa el nombra preceptor del seu fill, el futur emperador Josep II, convertint-se així en un conseller d'Estat, gran "camarlengo" i majordom de l'arxiduchessa Mª Amalia.

Joan Antoni Desvalls i d'Àrdena: 6è marquès de Llupià, 4t marquès de Poal i 4t marquès consort d'Alfarràs, al casar-se amb Mª Teresa Ribas, marquesa d'Alfarràs. Estudia al col·legi de Nobles de Santiago de Cordelles de Barcelona, on estudia el nou pensament científic. Des de 1757 serà deixeble i col·laborador del jesuïta i matemàtic Tomàs Cerdà.

En 1764, impulsa la celebració de la Conferència Físico-Matemàtica Experimental. Actua de secretari. El 1765 Carles III concedeix el títol de Reial Conferència Física. El 1770 amplien l'àmbit d'actuació a altres ciències i passarà a anomenar-se Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona.

Desvalls serà el vicepresident des de 1799 i secretari perpetu.

Entre 1808-14 Desvalls viurà per la zona del Penedès, on tenia propietats, degut a la guerra d'Independència.

El 1789 serà comissionat per l'ajuntament a resoldre la crisi d'abastiment de pa que van provocar els "rebomboris del pa". També exercirà de tinent coronel de la guarnició de Barcelona durant l'atac de l'exèrcit revolucionari francès.

El 1808 serà elegit diputat per assistir a les corts de Cadis, no va poder assistir per la seva delicada salut. Va morir a Barcelona el 1820.

Al llarg de la seva vida va anar ampliant progressivament els jardins de l'actual jardí del laberint.

PUNT 6 – SALA VERDA:

A la sala verda es pot veure dos capes diferents de papers pintats.

No sabem què eren exactament en el seu moment aquestes habitacions, però es poden veure encara en aquesta sala algunes restes de 2 canvis de decoracions que van fer aquí. El mur amb paper pintat de verd sembla el més antic dels que es veuen. Amb aquests motius estil imperi (que s'emmarca dins del moviment neoclàssic tardà), a base de medallons al fris superior, amb palmetes d'acant i pinyes daurades, veiem també al sostre un botó amb rocalles. Aquest botó és un floró pictòric de llum que antigament il·luminava l'estança. Aquest botó de rocalla estava encerclat per una corona de fulles i roses. A la part inferior dels murs, hi ha un fals arrimador a base de pintures que simulen quarters de marbre rosat sobre un fons de marbre blanc. Tot això va sortir a la llum després de treure un paper pintat amb estampats florals que no té cap valor patrimonial.

PUNT 7 – BANY: Creuem per on en un passat hauria d’haver hagut una porta i arribem a un bany. Amb un terra enrajolat a base de lloses quadrades de terratzo de mitjans de segle XX. Hi ha una placa de marbre que encara no sabem explicar i també sabem que en Joaquim Desvalls va comprar al 1845 una banyera de marbre que, potser, es va ficar aquí.

PUNT 8 – CARTRÓ BLAU: Creuant pel distribuïdor triangular anem al passadís amb cartró blau, des d’on es veu la torre i els merlets medievals i moderns.

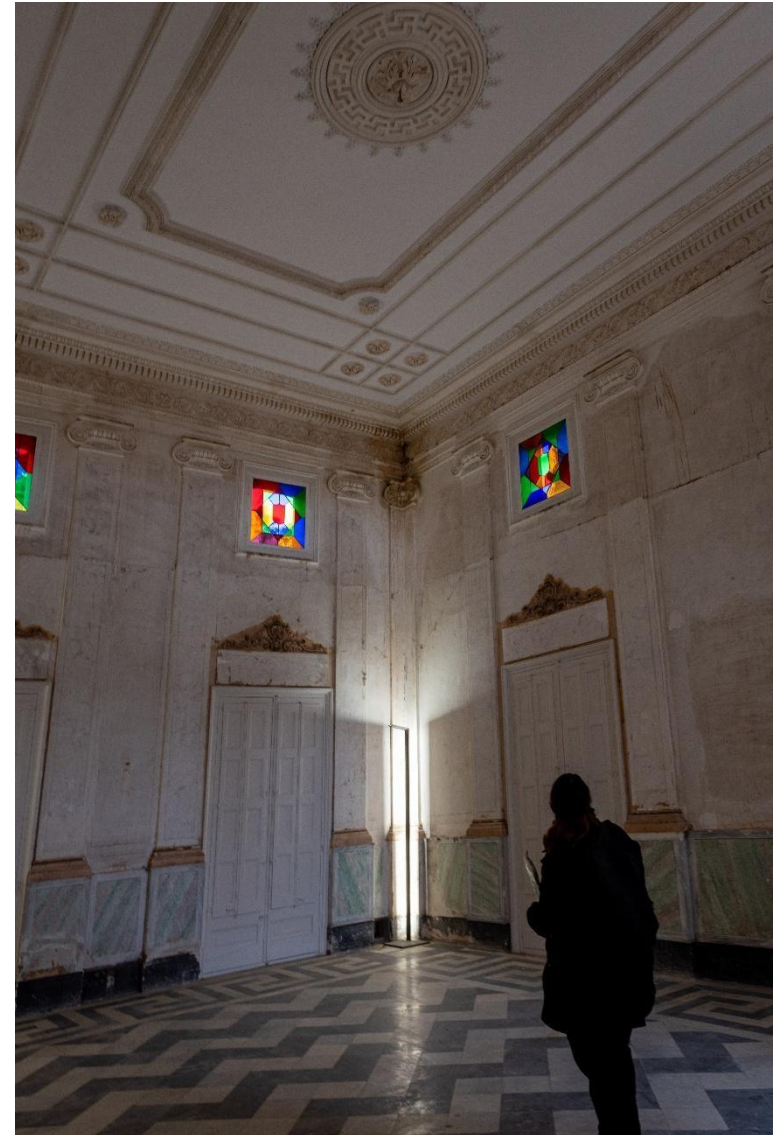
En aquest distribuïdor al costat de la Torre Sobirana encara es conserven alguns trossos de la decoració de cartró blau de les parets. Aquí tenim l’escala d’honor per on es puja inicialment durant la visita guiada, però cap a l’esquerra. Durant la visita proposta s’ha donat la volta i ara aquí estem davant de les sales nobles.

PUNT 9 – SALES NOBLES:

Les sales nobles son conegudes avui com la sala dels jaspis, perquè hi ha pintat un artifici imitant els jaspis, una pedra preciosa que pot ser de color verd o vermell. I la sala del costat es coneix avui com la sala del perfum perquè es van rodar unes escenes de la pel·lícula del perfum.

Eren sales de recepció per la gent noble que venia a visitar als marquesos. Si s’obren les finestres, es veu el Jardí del Laberint que va fer el gran il·lustrat Joan Anton Desvalls amb l’arquitecte Domenico Bagutti.

Grans sales que conserven força decoració. Ja en el sostre queden els florons des d’on penjaven unes grans làmpades d’aranya de vidre que il·luminaven l’estança. Els murs estan revestits amb un riquíssim treball d’estuc que simula grans blocs de marbre blanc esculpit, formant columnates d’ordre gegant recolzades sobre podi i coronades per un entaulament. Veiem entre rococó als estucs a base de petxines amb fulles d’acant, que també es veuen als frisos damunt dels capitells jònics.

A la sala del perfum, un relleu d'estuc representa tres amoretts que juguen amb pàmpols de raïm a les mans, just en un edifici que ha sigut una productora de vi. Una de les portes d'aquesta sala connecta amb la terrassa, per on passarien els convidats que entren per l'accés del jardí dels boixos.

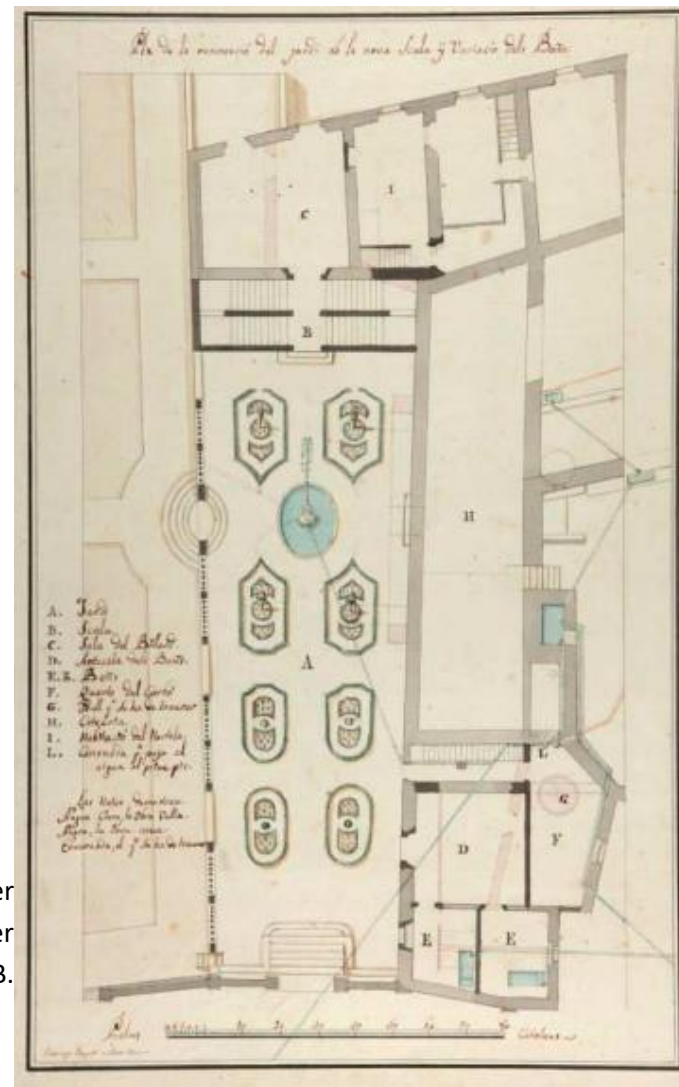
PUNTS 10 – LA TERRASSA MIRANT AL JARDÍ: Comencem l'explicació de l'època daurada del Palau amb les 3 generacions fonamentals dels Desvalls. Joan Anton Desvalls: claus per entendre el laberint.

Aprofitant que des d'aquesta terrassa tenim una bona vista del jardí, podem explicar breument els personatges clau en la formació del Parc del Laberint, la seva disposició, història i simbologia. **Per cert, us recomanem que, si teniu una mica de temps, aneu després a visitar el jardí sí no ho heu fet ja. Perquè tot hi que el laberint vegetal està tancat actualment per replantació, la resta del jardí és visitable i gratuït avui -dimecres i diumenge-.**

Per entendre el parc del Laberint d'Horta, primerament, hem d'entendre al seu creador: Joan Antoni Desvalls. Joan Antoni prové d'una nissaga noble catalana amb possessions repartides per Catalunya i amb una gran fortuna acumulada. És una família que va estar fortament lligada al bàndol austriacista durant la guerra de successió i es va haver d'exiliar a Itàlia i Àustria al acabar la guerra. El palau i la finca arribaran a la família Desvalls a través del matrimoni del pare de Joan Antoni, Francesc Desvalls amb Maria Manuela d'Ardena i Llupià, qui era la propietària.

Joan Antoni seria un noble il·lustrat físic, matemàtic, li agradava la història i les ciències naturals. Va ser fundador del que després seria la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, de fet va ser vicepresident i secretari fins que el rei Ferran VII va tornar del seu exili a Espanya i tancà la RACAB. També va formar part de la Reial Acadèmia d'Història de Madrid.

Joan Antoni, primerament amb els mestres d'obres Josep i Pau Mas Dordal (fins el 1799) i després amb l'arquitecte italià Domenico Bagutti i el jardiner Joseph Delvalet van dissenyar tota la part del jardí neoclàssic.

Joan Anton Desvalls ens farà el laberint i alguna reforma més com la creació de l'entresol, però sembla que no va embellir molt el Palau. Es va centrar en construir un jardí aprofitant la riquesa d'aigua que tenia la zona. Un dels primers elements construïts va ser el safareig que recollia l'aigua i també el jardí dels boixos, al lateral de la casa.

Al 1796 el nostre marquès va convidar a vindre al baró de Maldà, i el baró de Maldà va deixar escrit que els jardins eren exquisits, però que l'edifici era un "vell i antic casalot". Tot i així, els jardins eren tan impressionants que un 18 d'octubre de 1802 el mateix rei Carles IV va fer una visita per veure els jardins i de fet hi ha una placa que ens ho recorda a dalt del tot del laberint.

Es va centrar en construir un jardí aprofitant la riquesa d'aigua que tenia la zona. Un dels primers elements construïts va ser el safareig que recollia l'aigua i també el jardí dels boixos, al lateral de la casa.

El jardí es pot diferenciar entre dos estils principals, per un cantó el jardí neoclàssic i per l'altre el jardí romàntic, el primer fet en època de Joan Antoni i el segon pel seu net, Joaquim Desvalls.

El jardí dels boixos, la plaça dels lleons, el laberint, el pavelló neoclàssic o la font de la nimfa Egèrea; son elements pertanyents al jardí neoclàssic. Mentre que el jardí romàntic, el fals cementiri o el canal romàntic pertanyent a la part del jardí romàntic, construït pel net de Joan Antoni.

Des d'aquesta terrassa també podem veure l'únic que queda del jardí oriental – la porta xinesa.

Un cop finalitzada la visita podreu passejar tranquil·lament pels jardins, així que ja us donem algunes claus per entendre'l tal com estaria ideat en inici.

Inici

La ruta pel parc és una al·legoria de la vida, l'amor i la mort. Començant a la plaça de les columnes o dels lleons es presenten 5 camins possibles, representant els possibles diferents camins vitals.

Etapla juvenil

El laberint és la representació de l'amor i l'etapa juvenil de la vida. Al centre del laberint en comptes del minotaure trobem a Eros, mostrant aquesta etapa d'amor juvenil, cec, impulsiu, que et portarà a perdre't pel laberint. Finalment al sortir del laberint ens trobarem amb el mite d'Eco i Narcís, és a dir que si s'ha aconseguit superar el laberint, també es deixa enrere l'amor obsessiu i el narcisisme.

Plenitud/maduresa

Pujant les escales al sortir del laberint tenim els templets dedicats a Ariadna i Danae – amor revelador, agricultura i comerç, activitats a les quals es dedicava Joan Antoni Desvalls.

Ariadna: estimada de Teseu, quedarà abandonada pel propi Teseu

Dànae: filla del rei d'Argos, qui la mantenia tancada en una torre ja que el seu net el mataria. Zeus la deixarà embarassada amb una pluja daurada i Perseu serà el fill.

Ocàs

Pavelló Neoclàssic – de d'on es pot observar tot el Parc, reflexió sobre el camí de la vida

A la part més alta del parc es troba l'estàtua de la Nimfa Egèrea. Quan la nimfa va quedar vídua es va convertir en una bassa. Als maçons se'ls anomena com a fills de la vídua (ja que la maçoneria quedà vídua quan el seu fundador simbòlic Hiram Abiff va ser assassinat).

Mort

Fals cementiri – actualment ja no hi son però hi havia criptes i làpides, mostrant el fi de la vida

PUNT 11 – MIRADOR: Joaquim Desvalls i la façana de Rigalt.

Des d'aquí es poden veure els merlets medievals. Llavors, una petita recopilació. En Joan Anton Desvalls ens fa el laberint i la torre més alta. La seva jove, la Narcisa, ens re fa tota l'estructura de la façana i l'entrada amb la tortugada. I el fill, en Joaquim, fa les ales laterals, les sales nobles que hem vist i, el toc final: el gust historicista. Mireu les finestres neogòtiques barrejades amb les neomudèjars. Mireu aquest artifici, aquest engany visual que vol fer-nos creure que hi ha columnes on no estan.

L'artifici que veiem avui és una restauració, però els originals els va pintar el reconegut pintor barceloní Lluís Rigalt i Farriols, famós per ser un gran paisatgista romàntic. No va agafar un pintor qualsevol. Aquest espai ha estat creat per la mà dels millors fitxatges que hi havia en cada moment. Ja el disseny del jardí estava inicialment creat pels germans Josep i Pau Mas i Dordal. Després, el gran arquitecte italià Domenico Bagutti. A l'hora de pintar la façana, el romàntic Lluís Rigalt.

Aquestes tres generacions van ser el moment més gloriós del Palau. La família Desvalls era una família poderosa i, de fet, el mateix rei Ferran VII amb la seva família vindrien al Palau, serà la segona visita reial a aquest edifici.

A la façana, hem vist el rellotge, que l'original era del S.XIX, i un escut del marquesat d'Alfarràs amb armes dels Desvalls i els Llupià.

PUNT 12- ESCALA IMPERIAL I PUNT 14 – JARDÍ DELS BOIXOS

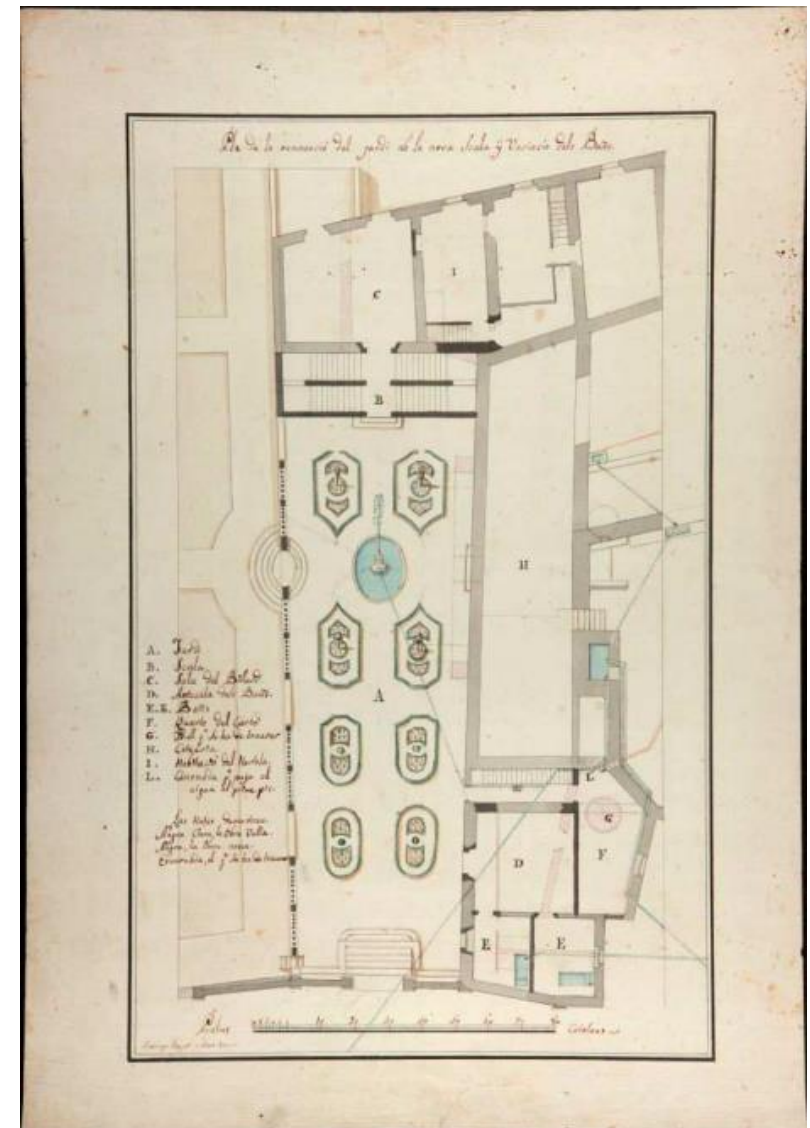
Baixem per l'escala imperial i anem a veure el jardí dels boixos i la porta dels lleons.

Aquesta porta dels lleons seria l'entrada pels convidats. Un cotxe els deixaria a la porta, els convidats entrarien al jardí dels boixos, que es diu així, perquè aquests arbustos es diuen boixos. I aquí tenim un plànol que va fer l'arquitecte Domenico Bagutti al 1821 on veiem que es va transformar part de l'habitació de l'hortolà en una sala de billar.

Això era un espai de rebuda i oci. Els convidats podrien pujar per aquesta escala imperial, anirien per la terrassa que hem vist abans des de la finestra i entrarien per aquella porta que és la del perfum. El cotxe, un cop ha deixat els convidats, dona la volta per entrar a la cotxera, que és tot això. I des de la cotxera es pot accedir a l'antesala del carbó i tota la primera planta.

Aquesta imatge és de 1930, es va fer durant el Centenari del Romanticisme. Veiem a gent disfressada amb vestits de segle XVIII a l'escala imperial.

A l'escala hi ha dos bustos que no son ningú, son només decoració d'inspiració clàssica que es fica de moda durant el neoclassicisme.

PUNT 15 – PORTA DELS LLEONS I RELLEUS:

El mateix rei Ferran VII amb la seva família vindrien al Palau quan estava en Joaquim Desvalls, després de les obres de Narcisa Sarriera un 20 de març de 1828. **Aquí, però vist des de fora, hi ha dos lleons que commemoren la visita del rei Ferran VII i la reina Maria Josepa Amàlia de Saxònia que commemoren el dia.**

En Joaquim Desvalls va acabar sent tan proper al rei Ferran VII, que a partir de llavors li començà a servir directament. Quan Ferran VII va morir, en Joaquim Desvalls es va fer carlista i marxà exiliat a París 10 anys. Però després va tornar al 1845 i va ser molt actiu, que és quan va decidir fer totes les obres que heu vist al Palau. No només va ser molt actiu al Palau, sinó també a nivell polític. Es va fer senador, regidor, president de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, President de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, entre altres càrrecs.

RELLEUS:

A l'esquerra de la porta dels Lleons es veu un relleu amb Urà, el Cel, qui porta un mantell amb el que recobreix a Gea, la Terra. Al costat està Eros, també engendrat per la Nit, qui va fer a Gea i Urà engendrar tots els titans, els ciclops i els hecatònquirs.

El de la dreta representa a la Fortuna, qui sosté el corn de l'abundància i assenyala a les tres races humanes un punt sobre el Globus Terraqüi. La Fama sobrevola des de la cantonada assenyalant-nos l'escena. Al fons, un bosc de palmeres en baix relleu. Tot plegat, pot significar la Fortuna de la riquesa vegetal o agrícola que aporta el descobriment de noves terres.

Si es veu la Porta dels Lleons des de fora, es pot veure dos relleus més. Un parla del mite del Rapte d'Europa, on Zeus es transforma en un bou blanc per raptar una dona, i a l'altre es veu a Posidó dirigint amb el seu tritó el carruatge on n'hi ha també unes Nereides i potser també Amfitrite, una de les Nereides que es va convertir en la seva dona.

A finals del segle XIX, la família Desvalls decideix tirar els hivernacles i dissenya el jardí domèstic, més similar al que veiem avui.

Aquí ja estem en un estil tardo romàntic, per això ja no tenim escultures, tenim només vegetació. Estaran fent servir aquest espai fins els anys 60 com a casa d'estiueig.

Arribat el 1967, la família Desvalls van decidir cedir el Palau i el Laberint a l'Ajuntament a canvi d'uns terrenys edificables a Pedralbes.

3 anys més tard, al 1970, Parcs i Jardins s'encarregà de fer la primera reforma del jardí del laberint. La reforma la dirigirà el mateix director de Parcs i Jardins, Joaquim M. Casamor. 50.000 persones vingueren a la primera visita d'inauguració el març de l'any vinent.

Durant 20 anys es va fer un ús públic indiscriminat del parc, i això va generar una forta degradació que derivà en una segona rehabilitació l'any 1994. Això es va aprofitar per implementar unes normes d'ús públic i donar-li una categoria de jardí-museu.

Durant els anys 80 van rehabilitar la part que ocupa Parcs i Jardins on avui tenim la biblioteca. I ja des dels 90 Parcs i Jardins faria servir l'espai com a centre de formació. Aquest jardí domèstic (i el del laberint) és espai de pràctiques dels alumnes de l'escola de formació, tot i que l'art topiària (l'art de donar formes als arbres) s'encarrega la brigada de Parcs i Jardins.

A banda de Jardí Domèstic, també se li va anomenar Jardí dels Cinc Continents, ja que tenia vegetació provinent dels cinc continents (tot i que algunes vegetacions han hagut de canviar).

Anem a donar una volta i els veiem.

Just aquí a l'esquerra tenim unes camèlies, provinents del Japó, representant Àsia, dins d'un antic hivernacle que s'ha de restaurar.

A la dreta, flors tropicals, quan mirem les estrelitzies, o aus del paradís, que podem trobar per exemple a les Illes Canàries.

Si caminem, veiem al fons en la cantonada al final del jardí, una sòfora (que també ve del Japó) encerclada per una pèrgola que utilitzarien per penjar unes teles per protegir-se dels mosquits. Quan la família seia sota l'ombra de la sòfora, prenent un refrigeri.

Seguint el camí, ens trobem el til·ler argentat, plantat al 1910, procedent dels boscos de l'est d'Europa. Al costat tenim el cedre de Himàlaia (Àsia de nou), també plantat al 1910. Aquests dos arbres centenaris s'han declarat bens patrimonials.

Tenim la palmera Washingtonia representant Amèrica.

I acabem de nou amb Europa amb els teixos representant Europa, com aquest amb forma de gallina, amb un ou!

Altres arbres que trobem al jardí: l'arboç (madroño en castellà) i la prunera de fulles púrpura, que aquest últim és de la zona del Mar Negre. El nom de la varietat, "pissardii", està dedicat a Pissard, el jardiner del Sha de Pèrsia, que va ser el primer en descobrir aquesta varietat de fulles púrpura als jardins de Tabritz.

PUNT 16 - CREUEM L'AVANTSALA DELS BANYS I SALA DEL CARBÓ:

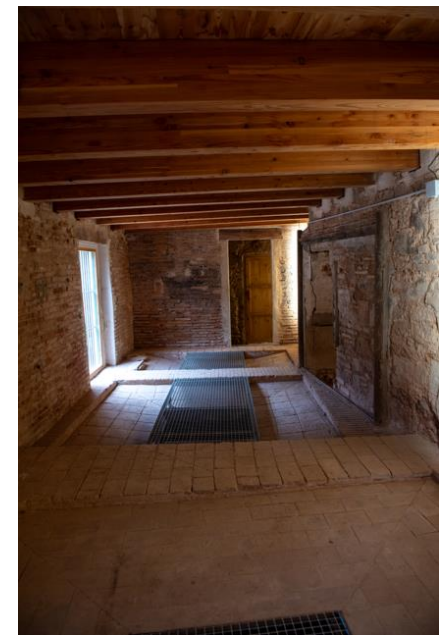
Això abans de les reformes de Joan Anton Desvalls eren habitacions separades. La sala del carbó estava al costat de l'antesala del bany, espai preàmbul pels dos banys. La forma ha canviat moltíssim i, de fet, abans de convertir això en una sala del carbó, aquí hi va haver un trull, una premsa que servia per fer oli o vi tal i com podem veure al plànol d'en Domenico Bagutti de 1821.

PUNT 17 – SALA DE L'ARC:

Tornem al passat, al 1700, quan l'espai destaca per ser un productor de vi. A l'any 1726, Manuela Roger, propietària d'aquesta masia fortificada, va fer un inventari de la casa on deia que la torre està quasi tota destruïda pel setge a la ciutat, però que en el celler hi ha *un cup de carregas, una premsa ab son banc de pedra y botas per posar 40 carregas de vi*. Ella i el seu marit Carles de Llupià i Vilanova volien restaurar l'espai i queda testimoni de que queden restes relacionades amb la producció de vi, entre altres coses, com ara anem a veure.

Sabem que a l'espai es produïa vi, però no hem d'imaginar cap gran explotació agrícola.

Anem per parts. Estem a la sala de l'arc, un arc que es va ficar en aquests anys del 1700. I tenim una escala de mà a la que no podem pujar, perquè és una mica perillós, però que dona a unes sitges i el que creiem que és un cup (un lagar, en castellà, l'espai on es fica el raïm per xafar-ho). Que, a més, era el mètode més estès per produir el most fins el segle XIX. Es trepitjava el raïm dintre d'un gran recipient -un cup- o *lagar* i el most va sortint per un

orifici per ser emmagatzemat i començar el procés de vinificació. El llevat present en la pell del raïm consumeix el sucre i produeix l'alcohol.

Aquí al terra veiem una roda de molí, i que, d'acord a l'estudi arqueològic, va estar reaprofitada per tapar sitges més antigues.

A l'altra sala (que de moment no es pot creuar per seguretat), podem treure el cap per veure la base d'una premsa i dos espais de decantació.

Al igual que amb la roda de molí, estem veient una base que no està en el seu lloc original.

Aquesta base sembla ser la base d'una premsa vertical de cargol. Us en recordeu que abans hem comentat que a la sala del carbó hi havia un trull que, segons l'arquitecte Domenico Bagutti s'havia de moure? Bé, doncs aquí tenim la base d'aquell trull.

S'anomena trull al lloc on es trenquen les olives i es premsa la pasta per a treure l'oli. Una premsa de cargol vertical seria un dels elements que formarien part del trull. I l'exemple que us mostrem a la imatge és un exemplar que té catalogat el Museu del Vi a Vilafranca del Penedès. (Vam contactar amb l'arqueòleg del museu del vi i ens va indicar que ell creu que aquesta base és quasi sense dubte, la base d'una premsa vertical de cargol).

Hem de dir que a l'estudi arqueològic parlen de les restes del trull com a premsa per l'oli, no per vi. Tot i que a les fonts històriques hem trobat referències al vi, i no a l'oli. Caldrien més estudis per acabar d'entendre bé les restes que ens han quedat.

En aquesta altra imatge, podem veure un antic celler. Això és una foto feta en 2003 per a un estudi arqueològic, però el banc de pedra no era l'original, era un de nou, llavors es va treure i ara tenim només les restes de morter.

Creuem per la galeria circular.

Entrem a la galeria circular que envolta la Torre Sobirana i que durant un període de temps serà un altre celler (foto). De fet, ja a l'inventari de mort de Jaume Vallseca de 1430 es menciona que hi havia un celler major i un celler menor.

En època moderna, van obrir aquesta finestra que veieu en mig de la galeria circular i que dona a l'interior de la planta baixa de la Torre Sobirana. (tenim documentat que abans del 1819 ja estava aquesta obertura, gràcies a altres plànols d'en Domenico Bagutti). Aquesta obertura es va fer expressament per aprofitar també com a celler l'espai que hi ha dins la planta baixa de la torre.

El que no ha quedat ha sigut registre de fins a quin moment es deixa de produir vi, però entenem que des de Joan Anton Desvalls, ja que es construeix el Jardí del Laberint, transformant l'espai en un espai d'esbarjo.

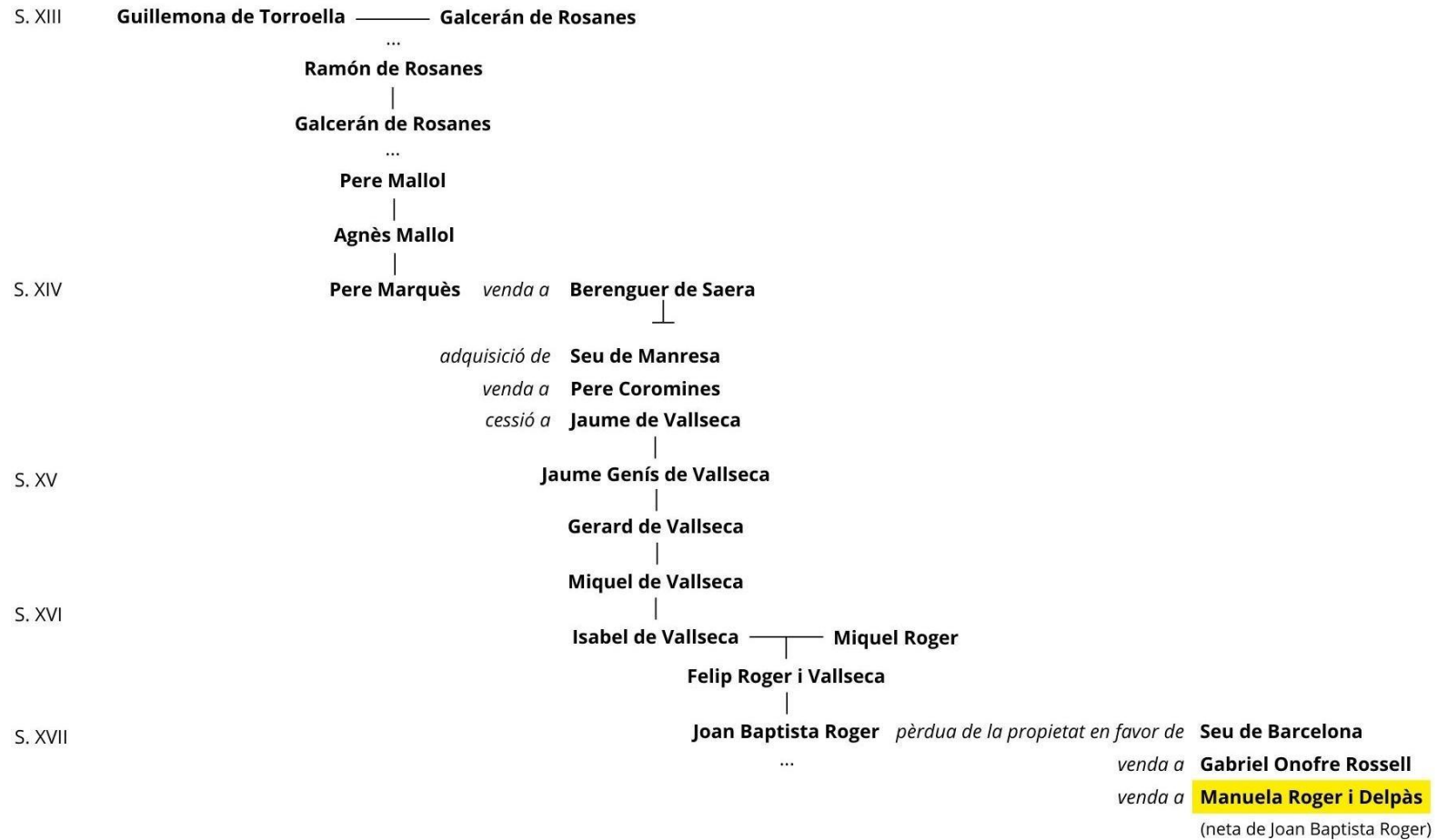
PUNT 18 – SALA XINESA: De camí a la sala xinesa passem per una estança des d'on es pot veure el forat per ficar un ascensor. Abans dels segles XVI i XVII, en la zona on ara està aquest forat tocant a la galeria circular, hi havia unes parets que delimitaven el que havia estat una antiga cuina.

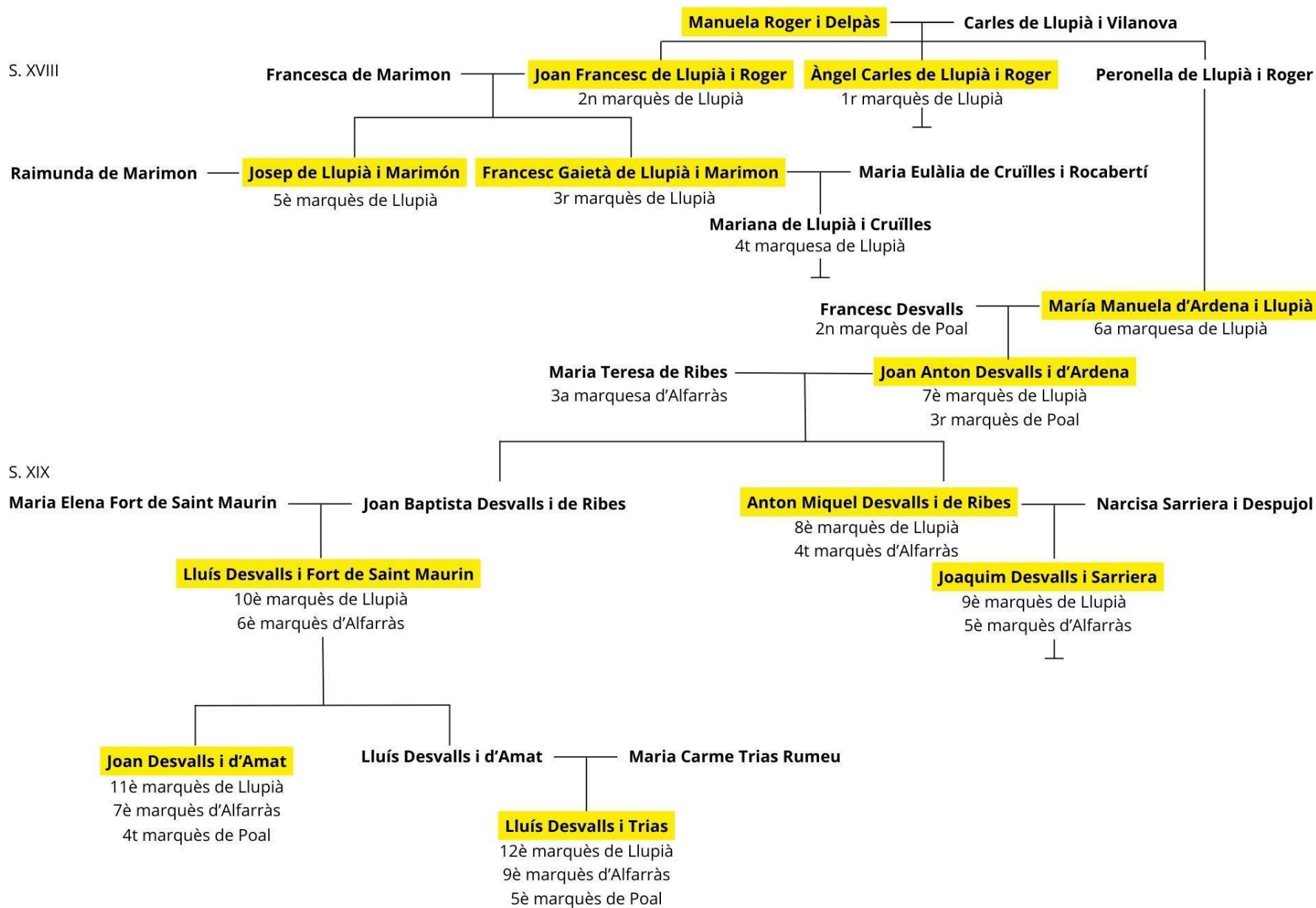
Xineria o *chinoiserie* és la interpretació i imitació europea de l'art i tradició de la Xina. Aquest estil apareix a Europa a finals del segle XVII i es popularitza al llarg del segle XVIII. Quedarà emmarcat dintre de l'estil rococó, ja que ambdós estils es caracteritzen per una exuberant decoració, asimetria i la preponderància de la temàtica del plaer i el lleure. Juntament amb les xineries es poden veure decoracions d'estil alfonsí. Això s'entén en el segle XIX per tot el moviment historicista, aquí estem veient neorococó.

Per aquí tindria que haver estat la primera entrada a l'edifici, però recordeu que Narcissa Sarriera va refer tota la façana entre 1825-1827, i va moure aquesta entrada lateral a aquesta entrada centrada, per on hem començat aquesta visita abans i per on ara l'acabarem.

Aquesta informació sobre la Sala Xinesa la compartim a l'inici quan entrem per la porta principal. No obstant això, la visita termina en aquesta mateixa sala xinesa per poder fer una última conclusió i acomiadar-nos del grup.

ARBRE GENEALÒGIC DE LA PROPIETAT DEL PALAU

CRONOLOGIA DE LA PROPIETAT DEL PALAU

Segle XI Propietaris desconeguts.

Segle XII Propietaris desconeguts.

Baixa Edat Mitjana La torre es va transformant en masia fortificada.

1277 La masia fortificada és la dot de **Guillemona de Torroella** quan es casa amb Galcerán de Rosanes.

1319 Ramón de Rosanes la dona al seu cosí Galcerán de Rosanes, descendent del primer Galcerán de Rosanes.

1319 - 1361 La masia passa a mans de Pere Mallol, qui la dona a la seva filla, Agnès Mallol, qui la dona al seu fill, Pere Marquès, senyor del Castell de la Roca del Vallès i ciutadà de Barcelona.

1361 Pere Marquès ven la masia a Berenguer de Saera.

1374 Berenguer de Saera mor sense descendència i la Torre passa a mans de la Seu de Manresa.

1377 La Seu de Manresa la ven a Pere Coromines, qui la cedeix a Jaume de Vallseca, ciutadà de Barcelona i de família benestant. La família Vallseca formava part del patriciat urbà, que acumulava bens immobles per a la obtenció de rendes. Políticament, estaven relacionat amb l'Administració pública. De fet, diversos membres de la família Vallseca van ser consellers del Consell de Cent entre el 1357 i el 1425. Adquireixen la Torre per a l'explotació agrícola i casa d'estiueig.

- 1466** Jaume Genís de Vallseca, net de Jaume de Vallseca, en plena Guerra Civil Catalana, demana que enviïn vi de la Torre al convent dels Frases menors de Barcelona.
- 1499** Gerard de Vallseca cita la Torre al seu testament.
- 1541** Miquel de Vallseca cedeix la Torre a Isabel de Vallseca com herència al seu testament.
- 1550** Isabel de Vallseca es casa amb Miquel Roger, ciutadà de Calella. La Torre passa a formar part del patrimoni dels Roger, família antiga de Castlans (senyors) vinculats als vescomtes de Cabrera.
- 1599** Felip Roger i Vallseca aconsegueix el títol de cavaller pel rei Felip III. Més tard, aconsegueix el títol de governador de la vila d'Hostalric. Però amb el canvi de segle es produeix una gran inestabilitat econòmica que afecta, sobretot, a la petita noblesa de cavallers. Davant d'aquesta crisi econòmica, Felip Roger i Vallseca, es veu obligat a demanar un préstec hipotecari a favor de la Seu de Barcelona posant la Torre com a penyora.
- 1623** Joan Baptista Roger, fill de Felip Roger i Vallseca, perd la propietat arran d'un censal que havia vençut sense pagar. La Seu de Barcelona es queda amb la Torre.
- 1624** La Seu de Barcelona ven la Torre a Gabriel Onofre Rossell, sastre de Barcelona. Com l'edifici està molt mal conservat a causa de la situació econòmica dels Roger, Gabriel Onofre fa obres.
- 1699** Manuela Roger i Delpàs, neta de Joan Baptista Roger, casada amb Carles Llupià i Vilanova, recupera la propietat mitjançant la compra. La Torre queda sota el nom dels Llupià.
- 1701** Àngel Carles Llupià i Roger serà el primer marquès de Llupià. Si més no, els Llupià-Roger són una família amb una situació econòmica precària, que espera obtenir guanys de la producció vinícola.

- 1713 - 1714** Degut a la Guerra de Successió a Catalunya, es paralitza la producció de vi. Durant el setge a la ciutat es derrueix gran part del casalot.
- 1726** A l'inventari del testament de Manuela Roger i Delpàs es parla que la Torre està quasi tota destruïda pel setge de l'armada a la ciutat. També diu que al celler hi ha "un cup de carregas, una premsa ab son banc de pedra y botas per posar quaoranta carregas de vi [...]".
- 1740** Joan Francesc de Llupià i Roger, fill de Manuela Roger i Delpàs i germà d'Àngel Carles de Llupià i Roger, segon marquès de Llupià, compra un tros de celler als masovers de Vallhonestà, que hi havia entre l'hort i el barri de la Torre. Comença a reprendre el projecte de reconstruir la Torre com a gran explotació vitivinícola.
- 1762** Francesc Gaietà de Llupià i Marimon, tercer marquès de Llupià, fill de Francesc de Llupià i Roger, mor sense descendència i la Torre passa a mans de la seva vídua Maria Eulàlia Cruilles en usdefruit. Quan ella es torna a casar, la Torre passa a mans del germà d'en Francesc Gaietà, en Josep, cinquè marquès de Llupià, qui, en morir, deixa la Torre en usdefruit de la seva dona Raimunda de Marimon.
- 1776** Manuela d'Ardena i Llupià, sisena marquesa de Llupià, neta de Manuela Roger i Delpàs, decideix pagar més de 100.000 lliures a Raimunda de Marimon per fer-se amb la Torre.
- 1790** Joan Anton Desvalls i d'Ardena, setè marquès de Llupià i tercer marquès de Poal, fill de Manuela d'Ardena i Llupià, és qui començarà la gran transformació arquitectònica de la Torre. Les seves intervencions, les de la seva jove Narcisa Sarriera i les del seu net, Joaquim Desvalls, acabaran convertint l'espai en el Palau del Marquès d'Alfarràs que ens ha quedat. Joan Anton es casà amb Maria Teresa de Ribas, marquesa d'Alfarràs. Joan Anton Desvalls és un home il·lustrat, interessat en la física, les matemàtiques, les ciències naturals i la història. Construeix els jardins del Laberint d'Horta i modernitza la propietat. Andreu Valls és el mestre d'obres del jardí.
- 1791** Joan Anton Desvalls compra la casa del seu veí, Joan Vallhonestà, per tenir més privacitat.
- 1794** Joan Anton Desvalls construeix el gran safareig.
- 1796** Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà, visita el Palau i que els jardins són exquisits, però la casa "un vell i antic casalot".

- 1797** Joan Anton Desvalls contracta l'arquitecte Domenico Bagutti.
- 25 d'octubre de 1797** El marquès fa un dinar i convida al baró de Maldà.
- 18 d'octubre de 1802** El rei Carles IV visita Barcelona amb la seva família per commemorar el fi de la guerra amb Regne Unit. Visita, també, el Palau i s'instal·la una placa commemorativa d'aquesta visita a la planta baixa davant del safareig.
- 1820** Anton Miquel Desvalls i de Ribas, vuitè marquès de Llupià i quart marquès d'Alfarràs, hereta el Palau i es converteix en quart marquès d'Alfarràs i vuitè marquès de Llupià. Porta a terme el projecte dels molins i l'arranjament del pont.
- 1821** Anton Miquel Desvalls és designat regidor de Barcelona, però mor aquell mateix estiu per una epidèmia de febre groga. La seva dona, Narcissa Sarriera i Despujol, i el seu fill, Joaquim Desvalls i Sarriera, marxen de Barcelona per salvar la seva vida. Decideixen que l'exili serà a França. Convençuts monàrquics absolutistes, la mort de Anton Miquel coincideix amb el Trienni Liberal (1820 – 1823) així que dona i fill marxen i no tornen fins que torni el rei Ferran VII i els 100.000 fills de Sant Lluís (dècada Ominosa de 1823 a 1833).
- 1825 - 1827** Narcisa Sarriera i Despujol promou una extensa obra de remodelació del Palau. Encara no trobem sales nobles i ales laterals; construeix tota la porta principal central, la "tortugada" i el menjador ovalat. Així com restaura molts sostres, parets, poms, balcons i finestres, i d'aquest últims, en fa de nous. També fa una habitació nova i un rebost al segon pis.
- 1827** La Revolta dels Malcontents. Radicals carlistes absolutistes inicien revoltes. Descontents amb les reformes liberals i en contra de la llei sàlica de Ferran VII, exigeixen la restauració plena de l'absolutisme amb el rei Carles. Finalment, Ferran VII guanya els Malcontents.
- 1828** Arrel de la crisi generada per la revolta, Joaquim Desvalls i Sarriera comença a servir el rei, qui fa una visita al Palau junt amb la seva dona després de la reforma del nou palau i el nou Jardí dels Boixos. Es commemora la visita amb els lleons i la placa a la porta del Jardí dels Boixos, destinada a l'accés dels carruatges.

1830	Joaquim Desvalls i Sarriera, novè marquès de Llupià i cinquè marquès d'Alfarràs, hereta el Palau després de la mort de la seva mare, Narcisa Sarriera.
1833	Després de la mort del rei Ferran VII, Joaquim Desvalls es passa al bàndol carlista.
1835	Joaquim Desvalls opta per l'exili voluntari a París durant 10 anys.
1845 - 1868	Joaquim Desvalls torna de l'exili a Barcelona i comença les obres al Palau (1845 – 1847).
1868	Joaquim Desvalls i Sarriera fuig de Barcelona a causa d'esdeveniments polítics i va a viure a Mallorca fins la seva mort.
1883	Joaquim Desvalls i Sarriera mor sense descendència i el seu cosí, Lluís Desvalls i Fort de Saint Maurin, desè marquès de Llupià i sisè marquès d'Alfarràs, hereta la finca.
1889	Després de la mort del seu pare, Joan Desvalls i d'Amat, onzè marquès de Llupià, setè marquès d'Alfarràs i quart marquès de Poal, hereta la finca. A la mort de Joan Desvalls i d'Amat, sense descendència, els títols nobiliaris passen al seu nebot, Lluís Desvalls i Trias, dotzè marquès de Llupià, vuitè marquès d'Alfarràs i cinquè marquès de Poal, però la finca queda repartida entre ell i els seus sis germans i germanes.
1968	La torre i els seus jardins passen a titularitat municipal gràcies a una permuta realitzada l'any anterior.

RESUM DELS PRINCIPALS COGNOMS DE LA FAMÍLIA

Vallseca

Roger

Llupià

Desvalls

Durant l'Edat Mitjana, el primer cognom conegut que té la propietat de la Torre era Guillemona de Torroella al 1277, però ja des de Jaume Vallseca al 1377, la Torre passa a ser propietat de la família Vallseca. L'any 1550, Isabel de Vallseca, una hereva, es casa amb Miquel Roger i a partir d'aquest moment la torre passa a formar part del patrimoni dels Roger. Amb el canvi de segle, la gran inestabilitat econòmica va afectar sobretot a la petita noblesa i va comportar l'endeutament i disgregació del seu patrimoni. Felip Roger i Vallseca es veurà obligat a demanar un préstec hipotecari posant de penyora la Torre Superior d'Horta. El 1623, el seu fill, Joan Baptista Roger, perd la propietat arran d'un censal que havia vençut sense pagar.

El 1667, Manuela Roger, neta de Joan Baptista Roger, es casa amb Carles Llupià. El 1699, recuperaran la Torre, ara sota el nom dels Llupià, en precària situació econòmica, amb la intenció d'obtenir guanys de la producció de vi. Arriba la Guerra de Successió i durant el setge a la ciutat de Barcelona el 1714, la Torre queda gairebé derruïda. A partir del segle XVIII es reprèn el projecte de reconstrucció de la Torre com gran explotació vitivinícola.

La Torre arriba a mans de Manuela d'Ardena i Llupià en 1776. Però el nom de Llupià es perd quan es casa amb Francesc Desvalls. El fill dels dos serà Joan Anton Desvalls i d'Ardena, 6é marquès de Llupià i marquès consort d'Alfarràs, qui ens va fer l'entresol i el famós jardí del laberint.

Joan Anton Desvalls era físic, matemàtic, li agradava la història i les ciències naturals. Va ser fundador de lo que després seria la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, de fet va ser vicepresident i secretari fins que el rei Ferran VII va tornar del seu exili a Espanya i tancà la RACAB. No obstant això, les sales nobles encara no existien amb Joan Antón Desvalls. Al 1796 el nostre marquès va convidar al baró de Maldà, qui va deixar escrit que els jardins eren exquisits, però que l'edifici era un "vell i antic casalot". Tot i així, els jardins eren tan impressionants que un 18 d'octubre de 1802 el mateix rei Carles IV va fer una visita i, de fet, al jardí hi ha una placa que ens ho recorda.

Tingué un fill, Anton Miquel Desvalls, que es casà amb una Narcisa de Sarriera i Depujol. I aquesta dona tampoc es quedarà enrere, ella serà qui ens renovarà tota la façana principal de l'edifici.

Les sales nobles son cosa de Joaquim Desvalls i Sarriera, net del ja conegut Joan Anton Desvalls, fill de la Narcissa Sarriera i Anton Miquel Desvalls. Aquestes tres generacions van ser el moment més gloriós del Palau. La família Desvalls era una família poderosa, i de fet el mateix rei Ferran VII amb la seva família vindrien al Palau, serà la segona visita reial a aquest edifici. Aquesta segona visita reial es va fer al Palau quan estava en Joaquim Desvalls.

En Joaquim Desvalls va acabar sent tan proper al rei Ferran VII, que a partir del 1827 li començà a servir directament. Quan Ferran VII va morir, en Joaquim Desvalls es va fer carlista i marxà exiliat a París 10 anys. Però després va tornar al 1845 i va ser molt actiu. Va acabar de fer les reformes de les ales laterals, va refer la capella, va fer una cotxera nova, fa afegir una quadra més, i el més cridaner, va pintar al fresc tot l'edifici per fora amb totes aquestes decoracions entre gòtiques, mossàrabs i mudèjars. L'artifici que veiem avui és una restauració, però els originals els va pintar el reconegut pintor barceloní Lluís Rigalt i Farriols, famós per ser un gran paisatgista. Joaquim Desvalls torna de l'exili a Barcelona i comença les obres al Palau (1845 – 1847).

Construeix la nova capella, cotxera, quadra, ales laterals i sales nobles del primer pis. A més, reforma la façana principal i corona la torre central. Afegeix els elements gòtics i àrabs, i el fresc de l'artifici. Les pintures són de Lluís Rigalt i Josep Gualdo. Després de les obres, per arribar a les sales nobles, l'accés serà des de l'exterior passant per la terrassa de les antigues cotxeres, des de la porta dels lleons, creuant el jardí dels Boixos, pujant per l'escala imperial fins la terrassa. Es tracta d'un accés a la finca per llocs emblemàtics de recepció que evita haver de creuar l'intricat recorregut que hi ha des de la porta principal. Durant aquesta època, serà membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, on dirigirà la secció d'agricultura. També serà cofundador i president de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1851 – 1860), president de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de Barcelona (1850 – 1869) i senador (1853 – 1868).

ESTILS ARTÍSTICS AL PALAU DEL MARQUÈS D'ALFARRÀS

Estils que trobem al Palau:

Romànic, Romàntic (historicisme arquitectònic –neomudèjar o neoàrab), Neoclàssic, Rococó (xineries), estil Imperi, art topiària, estil tardo-romàntic

Estil Romànic: és l'art predominant a Europa entre els segles XI i XIII. En arquitectura es caracteritza per l'ús de gruixudes parets de pedra, la volta de canó i poques finestres. Tant la Torre Sobirana com la galeria circular i l'àbsida van ser construïts en aquest període i mostren elements típics com són les parets o la manca de finestres.

Estil romàntic historicista: En el món de la història del moble es relaciona amb l'estil alfonsí. És un estil predominat per un gust ple d'historicisme romàntic, és una corrent centrada en recuperar l'arquitectura de temps passats incorporant característiques pròpies de l'època en que es construeix. Així, es pot veure un eclecticisme idealista que, en el Palau, destaca el neomudèjar i el neogòtic. En Espanya aquest historicisme romàntic s'emmarca a partir del regnat d'Alfons XII; però podem trobar que el neogòtic ja és una corrent sorgida el segle XVIII al Regne Unit i estesa durant el segle XIX per l'Europa continental. Sorgeix com a resposta al neoclassicisme i queda emmarcat dintre de la corrent romàntica i nacionalista del segle XIX.

Al Palau del Marquès trobem aquest estil historicista principalment en la façana exterior amb l'artifici de Rigalt d'estil neoàrab, així com a les finestres que barreja l'estil gòtic i l'àrab.

com són els arcs de ferradura, una imitació d'una cúpula de ceba i les pintures d'artifici d'imitació àrab que recobreixen tota la façana. De l'estil gòtic trobem exemple en les finestres polilobulades o en la rossassa de la capella.

Xineria: també anomenada *chinoserie*, és la interpretació i imitació europea de l'art i tradició de la Xina. Aquest estil apareix a Europa a final del segle XVII i es popularitza al llarg del segle XVIII. Quedarà emmarcat dintre de l'estil rococó, ja que ambdós estils es caracteritzen per una exuberant decoració, asimetria i la preponderància de la temàtica del plaer i el lleure.

L'estil persistirà fins ben entrat el segle XIX, començarà a perdre interès a rel de les guerres de l'opi, que van frenar el comerç entre la Xina i Europa.

Com a curiositat, alhora que es donava el fenomen de la *chinoserie* a Europa, a la Xina es va desenvolupar el que s'ha conegut com a «*occidenterie*», un estil que imitava els productes europeus arribats a la Xina degut al comerç.

Estil Imperi: estil artístic principalment d'interiors, mobiliari i moda. Està inserta dins del moviment neoclàssic tardà. Pren el nom del Primer Imperi Francès, durant el govern de Napoleó. És un estil sorgit durant els principis de la república francesa i perfeccionat durant l'imperi napoleònic. S'inspira en l'art de la Roma republicana i imperial. És un estil propagandístic usat com a eina per mostrar la gloria de l'imperi. S'estendrà per Europa durant les guerres napoleòniques. Es caracteritza per la simetria, la rigidesa i la formalitat.

Les parets estaven pintades amb colors intensos i saturats -verd esmaragda, bordeus, blau fosc-. En la sala verda podem veure un exemple d'aquest estil en la paret pintada que ens ha arribat avui en dia.

Jardí neoclàssic: sorgeixen al segle XVIII. Es caracteritzen per la barreja d'elements naturals, com arbres, arbustos i plantes, amb elements arquitectònics i art escultòric, generant imatges molt bucòliques. Prepondera l'ús de la geometria, simetria i estructures laberíntiques. La presència d'aigua també és molt important, ja sigui en fonts, estanys, cascades o rius.

Òbviamment, tot el Parc del Laberint, és un clar exemple de jardí neoclàssic. També està el jardí dels boixos, on es poden apreciar dues estàtues neoclàssiques, dos relleus amb representacions mitològiques i una font, tot emmarcat en un espai decorat per boixos en art topiària.

Jardí tardorromàntic: són jardins de finals del segle XIX, deixen enrere la barreja de la natura amb art escultòric i pretén posar més pes a la natura. Desapareix la simetria, les geometries i laberints típiques del segle anterior es dona pas a un disseny estudiat. No trobem massa elements arquitectònics, i en cas de ser-hi presents són imitacions d'estructures naturals. El clar exemple d'aquest estil és el jardí domèstic, on es pot veure clarament que el protagonista de l'escena és la natura, en particular plantes exòtiques o llunyanes.

Art topiària: és una pràctica de jardineria que consisteix en tallar plantes per tal de donar formes geomètriques o imaginatives. Etimològicament prové del llatí *topiarius* –jardiner o paisatgista–. Aquesta pràctica té origen en època romana, tenint les primeres referències en època de Juli Cèsar. Es popularitzarà durant el renaixement i la pràctica es manté fins a dia d'avui. En el jardins del palau tenim els boxos en forma geomètrica i el teix en forma de gallina en el jardí domèstic.

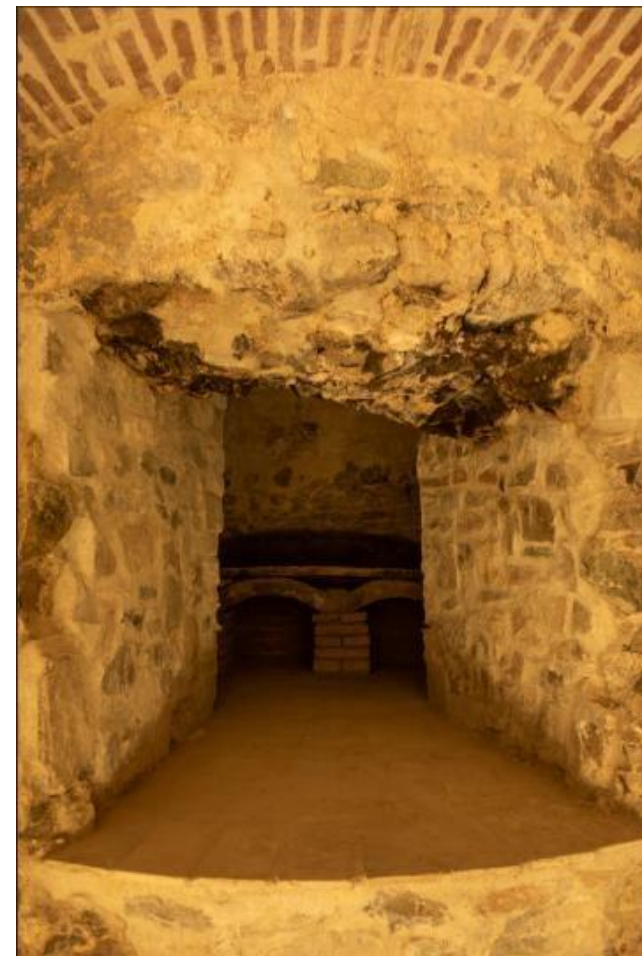

PASSAT AGRÍCOLA, però sense ser cap gran explotació.

La galeria circular que envolta la Torre Sobirana seria durant un període de temps un segon celler. Ja a l'inventari de mort de Jaume Vallseca de 1430 es menciona que hi havia un celler major i un celler menor.

En època moderna, van obrir aquesta finestra que es pot veure en mig de la galeria circular i que dona a l'interior de la planta baixa de la Torre Sobirana. (tenim documentat que abans del 1819 ja estava aquesta obertura). Aquesta obertura es va fer expressament per aprofitar també com a celler l'espai que hi ha dins la planta baixa de la torre.

Ho podem identificar a partir de l'estudi arqueològic, el qual ens indica que <<a la galeria circular hi ha una obertura que connecta amb la planta baixa de la Torre. Aquesta obertura es va fer en època moderna, ja que ja existia en els plànols de Domenico Bagutti de 1819. Aquest accés s'ha de relacionar amb la instal·lació d'un arc de descàrrega construït amb maó massís lligat amb morter de calç, sobre el que descarrega la volta de la coberta, que substituiria la volta adjacent a la torre, i amb un basament de pedres per crear una plataforma on situar una estructura d'emmagatzematge de botes de vi. Probablement es deu a la voluntat d'ubicar un celler o magatzem a l'interior.>> També tenim altres documents que demostren la dedicació de l'espai a la producció de vi. Per exemple, es va trobar un document de l'any 1726 de Manuela Roger, qui va fer un inventari de la casa on deia que la torre està quasi tota destruïda pel setge a la ciutat, però que *en el celler hi ha un cup de carregas, una premsa ab son banc de pedra y botas per posar 40 carregas de vi*. El que no ha quedat ha sigut registre de fins a quin moment es deixa de produir vi. Desconeixem si el cup de carregas del que parla Manuela Roger podria ser o no el gran forat que sembla un cup de vi a la part de les sitges, pujant l'escala de mà a la sala de l'arc.

En totes aquestes imatges, totes dues estructures estan tapant sitges més antigues (Catarineu, 2023 p.295)

Sala de l'Arc (foto esquerra): En primer lloc, la base de premsa de planta quadrangular amb canal circular i encaixos quadrats als laterals curts i la roda de molí de pedra circular amb forat central no formen part del mateix element. Són dos parts de dos elements productius diferents i per a usos diferents. Fins i tot al plànol no es veuen alineats per a un ús comú. Per un costat, la pedra de molí, com suggereix la part del text de la memòria d'excavació arqueològica, estaria fora del seu lloc habitual d'ús i estaria reaprofitat com a tapadora d'una sitja (cosa molt habitual des del Neolític. Això no vol dir que ho sigui).

La roda és la base d'un molí de sang, és a dir un molí accionat per la força animal o humana. A sobre tindria una pedra en forma de roda o con que pot girar al voltant de l'eix central. Aquests tipus de molins podrien ser utilitzats tant per moldre gra com per moldre olives.

Avantsala de la sala absidal (foto dreta): D'acord a l'estudi arqueològic, aquest espai tindria ubicada la base d'un trull, (del llatí *torculare* -esprèmer-) o Almàssera (del àrab *ma'sarah* -exprimidora-). És a dir un local destinat a la producció d'oli o vi. Per les restes arqueològiques que ens han arribat (ara soterrades sota de la base de premsa) sembla que seria una premsa per producció d'oli.

El trull anteriorment havia estat en l'actual sala del carbó, com demostra en Domenico Bagutti en el seu plànol de 1819, on indica que *el Trull s'ha de treure*. A més, a l'estudi arqueològic també s'indica que hi ha vinculat a aquestes restes que podem veure, diverses estructures com un dipòsit d'aigua, tot i que, com hem mencionat, gran part de les restes estan soterrades.

Normalment s'anomena trull al lloc on es trenquen les olives i es premsa la pasta per a treure l'oli. Una premsa de cargol vertical (foto de la dreta) seria un dels elements que formarien part del trull. Si ens fixem en les fotos, l'únic que s'ha conservat de la premsa en la foto de l'esquerra és la base que ara tapa les sitges.

A l'estudi arqueològic es menciona un trull com a premsa d'oli, i, de fet, veiem dipòsits de decantació a la foto esquerra, mentre que només identifiquem com a cup (tot i que s'hauria de confirmar pels arqueòlegs) al que creiem que hi ha on les sitges. Hi ha incògnites que només es poden resoldre amb més informació que ens puguin donar els arqueòlegs.

A més, a més, el mètode més estès per produir el most fins el segle XIX és el trepitjat del raïm. Es trepitja el raïm dintre d'un gran recipient o *lagar* (el cup en català) i el most va sortint per un orifici per ser emmagatzemat i començar el procés de vinificació. El llevat present en la pell del raïm consumeix el sucre i produeix alcohol, gas anhidrid i calor.

Tornant a la imatge, la base de premsa és una base típica d'una premsa que tindria a cada costat curt un muntant de fusta. Aquests s'unirien a la part superior per un travesser, també de fusta, amb un forat roscat per encabir un cargol que seria el que exerciria la pressió sobre la brisa o la pasta d'olives que es col·locava dins de cofins (si era per oli) o d'un cilindre de corda o una gàbia de costelles de fusta (si era per a premsar brisa de raïm).

Hem d'entendre que els dipòsits que hi ha als costats i per sota del plat de premsa es contradiuen a aquest tipus de premsa ja que per a que funcioni els muntants laterals haurien d'estar clavats al terra, i amb els dipòsits és impossible. Això es deu a que el trull que van moure que hi havia on en Bagutti ubicava la sala del carbó, era un trull que estava a fora de l'edifici i el mouen fins aquí, però no per clavar-lo a aquest terra i seguint produint vi aquí. Quan treuen el trull del seu lloc original i el traslladen aquí, entenem que sense els muntants, però amb tot el sentit perquè ja s'ha fet un jardí amb laberint, s'han tret les vinyes, ja no es continua amb la producció de vi. La imatge de la premsa de cargol de la dreta és un exemplar de la col·lecció del museu del vi a Vilafranca del Penedès.

Per això es pot entendre també que el que semblen dipòsits no conserven cap tipus d'impermeabilització. Si fossin dipòsits de decantació de most o d'oli normalment estarien arrebossats amb morter de calç amb, o sense ceràmica matxacada (el signinum romà) o més modernament amb rajoles vidrades o cairons.

També sembla que el plat està col·locat per sobre del mur que delimita el dipòsit que transcorre per sota el mateix plat, per tant, ens torna a confirmar el que veiem al plànol d'en Bagutti, que aquest trull va ser desplaçat del seu lloc original, com el que va passar amb la pedra de molí de gra.

INFORMACIÓ SOBRE PARCS I JARDINS

El plànol que es veu a continuació mostra el conegut com jardí domèstic. Ja es fan referències a ell des de 1821, com demostra la datació d'aquest plànol de l'arquitecte Domenico Bagutti. Tot i que el veiem al plànol és molt diferent a com és en l'actualitat, perquè sobre els 1880 li van canviar el disseny.

Abans de ser jardí domèstic, era un espai amb hivernacles d'espècies exòtiques d'en Joan Anton Desvalls, que estarien en aquesta la zona al costat de la font en forma de gruta.

A finals del segle XIX, la família Desvalls va decidir tirar els hivernacles i va dissenyar el jardí domèstic, més semblant al que veiem avui. En aquesta última transformació, ja s'estava vivint un estil tard romàntic, per això ja no es plantejaven escultures, sinó només vegetació. La família Desvalls estarà fent servir aquest espai fins els anys 60 com a casa d'estiueig.

Arribat el 1967, la família Desvalls van decidir cedir el Palau i el Laberint a l'Ajuntament a canvi d'uns terrenys edificables a Pedralbes.

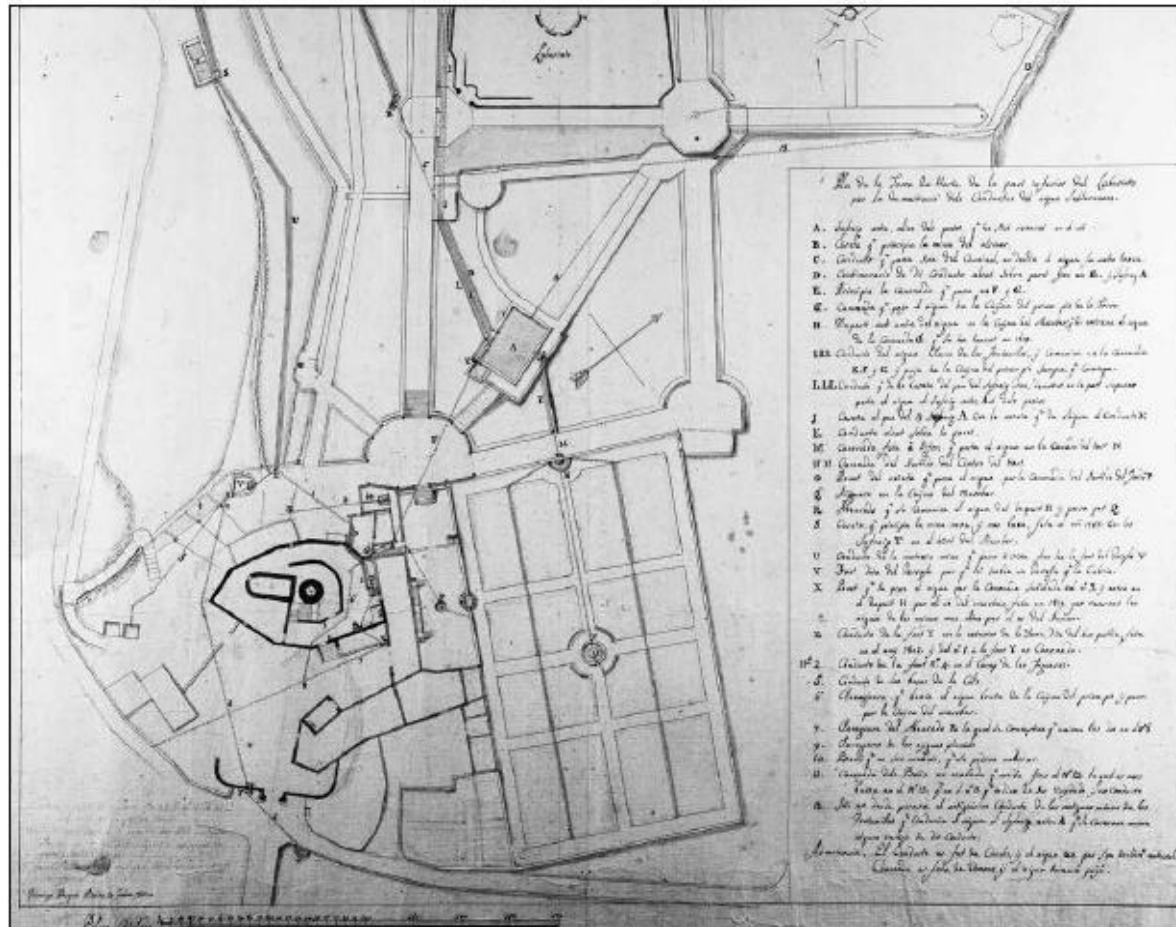
Tres anys més tard, al 1970, Parcs i Jardins s'encarregà de fer la primera reforma del jardí del laberint. La restauració la dirigirà el mateix director de Parcs i Jardins, Joaquim M. Casamor. Es van calcular que vingueren 50.000 persones a la primera visita d'inauguració el març de l'any vinent, el 1971.

Durant 20 anys es farà un ús públic indiscriminat del parc, fet que generarà una forta degradació que derivà en una segona rehabilitació l'any 1994.

S'aprofitarà per implementar unes normes d'ús públic i donar- lo una categoria de jardí-museu.

Durant els anys 80 rehabiliten la part que ocupa Parcs i Jardins on avui tenim la biblioteca. I ja des dels 90 Parcs i Jardins fa servir l'espai com a centre de formació. Aquest jardí domèstic (i el del laberint) és espai de pràctiques dels alumnes de l'escola de formació, tot i que l'art topiària (l'art de donar formes als arbres) s'encarrega la brigada de Parcs i Jardins. Podem veure algunes mostres d'aquest art topiària al jardí domèstic.

L'última reforma, el 2023, permetrà visitar l'interior del Palau.

A banda de Jardí Domèstic, també se li anomenarà Jardí dels Cinc Continents, ja que tenia vegetació provinent dels cinc continents (és molt possible que la vegetació hagi canviat al llarg dels anys i ara no hi trobem una representació de tots els continents). Tenim la palmera Washingtonia representant Amèrica, el cedre del Himàlaia i les camèlies, provinents del Japó, representant Àsia, el teix representant Europa i les estrellitzies o aus del paradís, flors tropicals que podem trobar a les Illes Canàries, per exemple.

Durant la visita anem a veure dos arbres centenaris que són béns patrimonials: el cedre del Himàlaia, plantat el 1910, i el til·ler argentat, plantat al s. XX (no tenim data exacta).

En una cantonada al final del jardí, trobem una sòfora encerclada per una pèrgola que utilitzarien per penjar unes teles per protegir-se dels mosquits, quan la família seia sota l'ombra del salze, prenent un refrigeri.

Altres arbres que trobem al jardí: l'arboç i la prunera de fulles púrpura.

El laberint d'Horta és l'únic jardí de Barcelona que es pot relacionar directament amb els grans corrents de la història dels jardins europeus. Encara d'una manera tardana i modesta és l'obra que van bastir el 1791 Joan Anton Desvalls i Domenico Bagutti, juntament amb els mestres d'obres Josep i Pau Mas i Dordal i que va continuar Joaquim Desvalls el 1853. Hi són presents els conceptes i les formes del jardí romàntic que estava plenament establert a França a finals del segle XVIII.

Els Mas són dos destacats mestres d'obres amb edificis com l'Església de la Mercè o el Palau Moja.